

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Warszawa, dnia 26 listopada 1993 r.

RPO/130769/93/VI/GF

Sąd Najwyższy
Izba Cywilna

W a r s z a w a

W n i o s e k

Rzecznika Praw Obywatelskich

o podjęcie uchwały mającej na celu wyjaśnienie przepisów prawnych budzących wątpliwości

Powołując się na art. 16 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich /Dz.U. Nr 21, poz. 123 z późn.zm., j.t. Dz.U. nr 109 z 1991 r., poz. 471/ oraz art. 16 ust. 2 w zw. z art. 13 pkt 3 ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym /j. t. Dz.U. z 1990 r. nr 26, poz. 153 ze zm. 1991 r. Dz.U. nr 83, poz. 371/

w n o s z ę

o podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały wyjaśniającej następujące zagadnienie prawne budzące w praktyce istotne wątpliwości:

- czy w sytuacji, gdy w okresie zawieszenia działalności banku na podstawie art. 108 ustawy z dnia 31.I.1989 r. Prawo bankowe /jedn. t. Dz. U. nr 72/1992, poz. 359 z późn.zm./ nie zostaną wypłacone wkłady oszczędnościowej z tytułu których Skarb Państwa odpowiada na zasadzie art. 49 pkt 1 tego prawa i zostanie wszczęte wobec banku postępowanie upadłościowe - posiadaczowi bankowego rachunku oszczędnościowego przysługuje w stosunku do Skarbu Państwa roszczenie o niezwłoczną wypłatę zgromadzonych przez niego wkładów wraz z ustalonymi w umowie oszczędnościowego rachunku bankowego odsetkami od tych wkładów do dnia ich wypłaty, czy też roszczenia o wypłatę oszczędności zdeponowanych w banku powinny być skierowane do ustanowionego przez sąd syndyka masy upadłości, który z masy upadłości zaspakaja te należności a Skarb Państwa wypłaca ewentualną różnicę między pełną należnością, a kwotą uzyskaną przez posiadacza rachunku oszczędnościowego z masy upadłościowej.

U z a s a d n i e n i e

Coraz częściej występujące przypadki upadłości banków, za zobowiązania których z tytułu wkładów oszczędnościowych odpowiada Skarb Państwa /art. 49 pkt 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. - Prawo bankowe - j.t. Dz.U. 1992 r. Nr 72, poz. 359

z późn.zm. / ujawniły zagadnienie prawne wymagające wyjaśnienia przez Sąd Najwyższy istotnych wątpliwości mających w procesie upadłościowym zasadnicze znaczenie dla sędziów - komisarzy, syndyków i posiadaczy bankowych rachunków oszczędnościowych. Prawo bankowe przewiduje szczególne gwarancje wkładów na rachunkach oszczędnościowych.

W sytuacji, gdy dochodzi do zaprzestania dokonywania wypłat z rachunków oszczędnościowych na skutek zawieszenia działalności banku przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego i wystąpienia tegoż Prezesa NBP z wnioskiem o ogłoszenie upadłości banku /w trybie art. 108 Prawa bankowego/, po myśli art. 49 pkt 1 Skarbu Państwa powinien przyjąć ex lege zobowiązania z tytułu wkładów oszczędnościowych gromadzonych w bankach państwowych, a także w innych bankach, które korzystały z tego uprawnienia przed wejściem w życie ustawy - Prawo bankowe.

Ustawa - Prawo bankowe nie stanowi jednakże kiedy, tj. w jakim stadium postępowania /niezwłocznie po zawieszeniu działalności banku, po wystąpieniu Prezesa NBP z wnioskiem o ogłoszenie upadłości banku, po ogłoszeniu przez Sąd upadłości banku czy wreszcie dopiero przy zaspokajaniu należności ze składników majątku banku/ Skarbu Państwa powinien przejąć zobowiązania, o których mowa w art. 49 pkt 1 ustawy - Prawo bankowe. Jedynie art. 115 Prawa bankowego stanowi, że przy zaspokajaniu należności przypadających od upadłego i nie objętych przepisem art. 113 ust. 4 należności przypadające z tyt. wkładów oszczędnościowych, lokat i rachunków bieżących ulegają zaspokojeniu w pierwszej kolejności.

Wyjaśnienie tej materii ma niezmiernie istotne znaczenie dla działań podejmowanych przez syndyków masy upadłościowej i sędziów - komisarzy, a także dla posiadaczy rachunków oszczędnościowych w banku, którego działalność została zawieszona i którego ogłoszono upadłość.

Dochodzenie wypłaty oszczędności w trybie postępowania upadłościowego, nawet przy obowiązku zaspokojenia tych wierzytelności w pierwszej kolejności - wydłuża się w czasie, co przy nieopanowanej inflacji - wywołuje istotne straty posiadaczy rachunków oszczędnościowych.

Zaufanie do banków gwarantujących /w oparciu o postanowienia art. 49/ wypłacalność i nienaruszalność wkładów oszczędnościowych zostaje w sposób istotny zachwiane.

Zgodnie z praktyką przyjętą za stanowiskiem prezentowanym przez Ministerstwo Finansów reprezentujące Skarb Państwa w zakresie zobowiązań, o których mowa w art. 49 pkt 1 w/w ustawy - osoby, którym bank nie wypłacił wkładów oszczędnościowych w okresie zawieszenia działalności banku /co staje się regułą przy zawieszeniu i upadłości/ kierowane są na drogę postępowania upadłościowego. Syndycy masy upadłości wzywają posiadaczy rachunków oszczędnościowych do zgłaszania wierzytelności z tytułu posiadanych wkładów oszczędnościowych z zastrzeżeniem, że zgłaszane wierzytelności mogą obejmować należności z tytułu odsetek od wkładów jedynie do dnia ogłoszenia upadłości banku. Ministerstwo Finansów uważa, że odpowiedzialność gwarancyjna Skarbu Państwa przewidziana w art. 49 ust. 1 Prawa bankowego,

występuje dopiero wówczas, gdy należności posiadaczy bankowych rachunków oszczędnościowych nie zostaną zaspokojone z masy upadłości, a więc po zakończeniu postępowania upadłościowego. Wówczas Skarb Państwa ma obowiązek wypłacić posiadaczom wkładów oszczędnościowych różnicę między ich należnością z tytułu zgromadzonych w banku wkładów a kwotą wypłaconą z podziału masy upadłości, przy czym rozliczenie to będzie uwzględniać odsetki od kwot zdeponowanych w banku jedynie do dnia ogłoszenia upadłości banku.

Zdaniem Ministerstwa Finansów za przyjęciem takich zasad i trybu realizowania zobowiązań Skarbu Państwa, o których mowa w art. 49 pkt 1 Prawa bankowego, przemawia treść postanowień art. art. 109 i 115 określających zasady postępowania przy zaspakajaniu należności z tytułu wkładów oszczędnościowych, lokat i rachunków bieżących w okresie zawieszenia działalności banku a następnie ich zaspakajania od upadłego banku.

Rzecznik Praw Obywatelskich nie podziela poglądu Ministerstwa Finansów, dostrzegając racje w zgłaszanych w skargach obywateli zastrzeżeniach odnośnie stosowanego trybu i zasad postępowania, będących konsekwencją omówionej interpretacji przepisów Prawa bankowego.

Interpretacja ta, przyjęta przez syndyków i sędziów komisarzy, jest - w ocenie Rzecznika - niezgodna zarówno z intencją ustawodawcy ustanawiającego gwarancje państwowe dla określonego kręgu posiadaczy rachunków bankowych, /tj. osób fizycznych, które ulokowały swe oszczędności w określonych bankach/, ale

przede wszystkim z literalnym brzmieniem art. 49 pkt 1 Prawa bankowego.

Przepis ten *expressis verbis* stwierdza bowiem, iż Skarb Państwa nie odpowiada za zobowiązania banków z wyjątkiem wkładów oszczędnościowych gromadzonych w bankach państwowych, a także innych bankach, które korzystały z tego uprawnienia przed wejściem w życie ustawy. Przed zmianą obowiązywała treść art. 90 ustawy z dnia 26 lutego 1982 r.- Prawo bankowe /Dz.U. z 1992 r. nr 4, poz. 56 z późn.zm./ stanowiąca o odpowiedzialności Skarbu Państwa za zobowiązania z tytułu wkładów oszczędnościowych i depozytów osób fizycznych, ulokowanych we wszystkich bankach działających w okresie obowiązywania tej ustawy.

Ustawowe przejęcie odpowiedzialności przez Skarb Państwa z tytułu, o którym mowa w art. 49 pkt. 1 Prawa bankowego, oznacza - w ocenie Rzecznika - przejęcie przez Skarb Państwa zobowiązań banku wobec posiadaczy wkładów oszczędnościowych z tytułu zawartej umowy oszczędnościowego rachunku bankowego, a zatem obowiązku zwrotu zdeponowanych w banku środków pieniężnych, na żądanie posiadacza tego rachunku, oraz zapłaty umówionych odsetek - w sytuacji, gdy bank takiego zobowiązania nie może wykonać.

Zdaniem Rzecznika niezaspokojony przez bank wierzyciel z tytułu wkładów oszczędnościowych staje się wierzycielem Skarbu Państwa z mocy samej ustawy i może skutecznie domagać się od Skarbu Państwa wykonania zobowiązania określonego w zawartej z bankiem umowie rachunku oszczędnościowego.

Zasady i tryb zaspokajania z masy upadłości należności wierzycieli z tytułu wkładów oszczędnościowych odnoszą się - w ocenie Rzecznika - jedynie do tych wkładów oszczędnościowych w bankach, które nie korzystają z ochrony ustanowionej w art. 49 pkt 1 Prawa bankowego.

Za takim stanowiskiem przemawiają również zarządzenia Prezesa NBP o zawieszeniu działalności banku, które stanowią każdorazowo, że za zobowiązania banku z tytułu wkładów oszczędnościowych odpowiada Skarb Państwa.

Odmienna interpretacja omawianych przepisów prawa bankowego podważa - w ocenie Rzecznika - istotę gwarancyjnej odpowiedzialności Skarbu Państwa, o której stanowi w art. 49 pkt 1 tego prawa.

Efektem postępowania uwzględniającego kwestionowaną interpretację przepisów, jest nie tylko pozbawienie posiadaczy wkładów oszczędnościowych możliwości wycofania środków pieniężnych w żądanym przez nich terminie, lecz skazywanie ich na długotrwałe oczekiwanie na wypłatę wkładów w wyniku postępowania upadłościowego, narażające na dotkliwe straty. Straty są wynikiem zarówno pozbawienia możliwości dysponowania zdeponowanymi środkami pieniężnymi, jak i utraty ich wartości realnej, będącej skutkiem inflacji, zwłaszcza wobec faktu, że w okresie od dnia ogłoszenia upadłości banku posiadaczom wkładów oszczędnościowych odmawia się prawa do wcześniej umówionych odsetek od wkładów.

Waga przedstawionego problemu, rozmiar zobowiązań Skarbu Państwa wynikających z art. 49 pkt 1 Prawa bankowego, a także rosnąca liczba upadających banków korzystających z gwarancji ustanowionych w/w przepisem, - skłania Rzecznika Praw Obywatelskich do przedstawienia niniejszego zagadnienia Sądowi Najwyższemu.

Dla uzasadnienia, że przedstawione zagadnienie prawne budzi istotne wątpliwości w postępowaniu upadłościowym - Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawia przykłady dot. 3 banków spółdzielczych, których działalność została zawieszona a następnie zostały postawione w stan upadłości.

Rzecznik Praw Obywatelskich pragnie także powołać Uchwałę składu 7 Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 października 1993 r. /sygn. akt III CZP 103/93/, która rozstrzygnęła, w istocie swej, podobny problem z tym, że gwarantującym wypłaty w zakresie przez ustawę wskazanym był Fundusz Ochrony Ubezpieczonych.

W załączeniu;

- 1/ przykładowa skarga osób posiadających wkłady oszczędnościowe w Banku Spółdzielczym w T. z załączn.
- 2/ przykładowa skarga Józefa A. posiadającego wkłady w Banku Spółdzielczym w G. wraz z pismem Ministerstwa Finansów z dnia 15.XI.1993 r. BS/3589/93,

- 3/ przykładowa skarga Ludwika R.
posiadającego wkłady oszczędnościowe
w Banku Spółdzielczym w S.
wraz z pismem syndyka masy upadłości
z dn. 11. X. 1993 r. ,
- 4/ przykładowo - Zarządzenie Nr 7/93
Prezesa NBP o zawieszeniu działal-
ności Banku Spółdzielczego w S.

Prof. dr Tadeusz Zieliński